

Birleşik Krallıkta Göçmen Karşıtı Ayaklanma ve Ötesi: Popülist İngiliz Milliyetçiliğinin Soy Kütüğü

Fransız Devrimi'nin ardından aşama aşama dünyayı etkisi altına alan milliyetçilik akımını, tarihsel süreç içerisinde dönüştürerek farklı formlarıyla ana akım siyasi tutumlar içerisinde kendisini göstermeye devam etti.

Milliyetçiliğın on sekizinci yüzyılın sonlarında ortaya çıkan hali, ulusal sınırlar içerisinde “biz” ve “öteki” ayrımını ortadan kaldırmayı hedefleyen, sınırlar içerisinde birleştirici bir ortaklık inşa etmeyi amaçlayan bir görünümdeydi. Milliyetçiliğın bu formu, neredeyse iki yüz yıldır dünya siyasetinde varlığını sürdürmüştü. Ancak yirmi birinci yüzyılda, birleştirici milliyetçiliğın yanında ayrılıkçı milliyetçilik ve popülist milliyetçilik formları görünür hale gelmeye başladı.¹ Ayrılıkçı milliyetçilik, ulus-altı bölgelerde ve etnik azınlık gruplar arasında görülen bir milliyetçilik türüyken “popülist” milliyetçilik Avrupa Birliğı, Dünya Ticaret Örgütü, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası ve ulus-üstü kuruluşları hedef alan; ulus-üstü kuruluşların savunduğı küresel değerlere karşı ulusal değerler üzerinden muhafazakâr bir tutum gösteren; bütünleştiriciliğı göçmen ve mülteci karşıtlığı üzerinden kuran bir milliyetçilik türü olarak Batı Avrupa ülkelerinde güç kazanmaya başladı.²

Genel hatlarıyla bakıldığında, Kıta Avrupası ülkelerinde köklü bir şekilde bulunan milliyetçilik üzerine beliren bir “popülist” milliyetçilik biçiminden söz etmek mümkün. En nihayetinde, var olan bir milliyetçilik geleneğinden beslenme olasılığı taşıyabiliyor. Ancak Birleşik Krallık sahip olduğı siyasi gelenek, tarihsel dönüşüm, siyasi sistem gibi pek çok açıdan Kıta Avrupası geleneklerine kıyasla istisnai bir örnek taşıması gibi milliyetçiliğın de son derece zayıf kaldığı, ihtiyaç duyulmadığı bir portre çizmekteydi. Zira Birleşik Krallık'taki “Britanyalılık”, Roma'daki “Romalılık” gibi millî kimlikten çok emperyal bir kimlik niteliğı taşımaktaydı. “Büyük Britanya” ve “Britanyalılık” kavramları 1707'de Birleşik Krallık Parlamentosunun kurulmasıyla birlikte ortaya çıkmıştı. Britanyalı olmak Britanya'nın parçası olmak anlamına gelmekteydi. Ancak 2000'li yıllarda Britanyalılığın içerdiği anlamla çelişen, İngilizlik

¹ Ahmet Karadağ ve Haluk Yaman, “Üç Farklı Milliyetçilik”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt:9, Sayı: 2, 2018, s. 85.

² Higgot, Richard and Virginia Proud. Populist-Nationalism and Foreign Policy, Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart, 2017.

kimliğine dayanan bir “İngiliz milliyetçiliği” etkisini göstermeye başladı. Krishan Kumar’a göre İngiliz milliyetçiliğinin yükselişinde Birleşik Krallık’ın dünya gücü olmaktan çıkarak ortalama bir Batı Avrupa ülkesine dönüşmesine duyulan tepki yatmaktaydı.³ Birleşik Krallık’ta milliyetçiliğin geç bir dönemde gelişmesinin ülkenin çok uluslu oluşunun yanı sıra, bir devletten çok ekonomik proje görünümüne sahip olması yatmaktaydı. 1960’larda başlayan kolonizleşme sürecinin ardından, İngiliz kimliği ön plana çıkarak zamanla İngiliz milliyetçiliği güç kazanmaya başladı.⁴

İngiliz milliyetçiliğinin söylem repertuarının gelişiminde, Birleşik Krallık’ın Avrupa bütünleşmesine dahil olmasından ayrılmasına kadar geçen süreçte yaşanan gelişmeler son derece etkili oldu. Başlangıçta Avrupa bütünleşmesine liderlik etme umuduyla Avrupa Topluluğu’na dahil olan Birleşik Krallık (Avrupa Kömür Çelik Topluluğu kuruluşunda Winston Churchill’in yaptığı konuşmanın önemli politik katkıları olmuştu) hedeflerinde başarılı olamayınca daha Avrupa şüphecisi bir ülke konumuna geldi. Avrupa bütünleşmesine 1973’te dahil olan Birleşik Krallık, daha sonrasında ne Schengen’e ne de Euro Bölgesi’ne dahil olmayı tercih etti. Özellikle 1988 yılında Margaret Thatcher’in Bruges’te yaptığı konuşmada “Britanya kendi kültürel değerleri, gelenekleri ve kimliğiyle Britanya olarak kaldığı sürece Avrupa Birliği güçlü olarak kalabilecektir.” ifadesi Avrupa şüpheciliğiyle şekillenen İngiliz milliyetçiliğinin referans noktası haline gelecekti.⁵ Bu akımın gelişmesinde öncü rol oynayan Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi İngiliz milliyetçiliğinin popülist nitelik kazanmasında da başat rol oynamaya başladı.⁶

Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi, Avrupa Parlamentosunda ilk sandalyesini 1999 yılındaki seçimlerde alırken 2014 yılındaki seçimlerde sandalye sayısını 3’e çıkarmıştı. Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi’nin yükselişi, Muhafazakâr Parti içerisindeki Avrupa şüphecisi kanadın da yükselmesine sebep oldu.⁷ Örneğin, David

³ Krishan Kumar, “Empire and English Nationalism”, Nations and Nationalism, Cilt:12, Konu: 1, 2006. s. 7.

⁴ Michael Kenny, “The politicisation of Englishness: Towards a Framework for Political Analysis”, Political Studies Review, Cilt:14, Konu: 3, 2016, ss. 325-334.

⁵ Anthony Forster, Eurocepticism in Contemporary British Politics, Routledge, 2002, s. 76.

⁶ Niki Seth-Smith, “UKIP and rise of English nationalism”, Opendemocracy, 17.07.2013, <https://www.opendemocracy.net/en/opendemocracyuk/ukip-and-rise-of-english-nationalism/>, (08.08.2024).

⁷ Philip Lynch ve Richard Whitaker, “UKIP is posing important challenges to the Conservatives, but as the Euroceptic party continues to rise it faces its own”, LSE, 08.05.2014,

Cameron daha sonrasında Brexit'e karşı tavır alacak olmasına rağmen Muhafazakâr Parti, 2015 yılındaki yapılacak genel seçimlerde iktidar olduğu takdirde Avrupa Birliği'nden ayrılmayı referanduma götüreceği yönünde vaatlerde bulunmaktan geri durmamıştı. Nitekim süreç, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasıyla sonuçlandı.

Brexit sürecinde popülist İngiliz milliyetçiliğinin talepleri, doğrudan Avrupa Birliği'nden ayrılma propagandasıyla örtüşmekteydi.⁸ Ulus-üstü bir kuruluş olan Avrupa Birliği'nin Birleşik Krallık'ın ulusal egemenliğini zayıflattığı; Avrupa Birliği'nin serbest dolaşımının birçok Avrupalı göçmenin Birleşik Krallık'a girerek piyasayı altüst ettiği; Avrupa Birliği göçmen politikasının Birleşik Krallık'ı zor duruma düşüreceği; Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi birliğe dahil etmesiyle yoğun bir göç krizi yaşanacağı dile getirilmişti. Bu nedenle Brexit, bir taraftan İngiliz milliyetçiliğinin propaganda aracı haline gelirken diğer taraftan 2024 seçimlerinde Muhafazakâr Parti'ye seçimi kaybettirecek derecede güç kazanmasına vesile oldu. Her ne kadar son seçimlerden İşçi Partisi zaferle çıkmış olsa da tarihî bir zafere imza atan, Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'nin devamı olan Reform UK olmuştu.

Popülist İngiliz milliyetçilerinin Avrupa Birliği'nden ayrılma gerekçesi olarak ileri sürdükleri birçok madde, temelde, gerçeklikten uzaktı. Öncelikle, göçmenlerin hedef ülke olarak belirlediği ülkeler arasında İngiltere oldukça geride kalmaktaydı. Serbest dolaşım, Birleşik Krallık'a İrlanda sınır sorunu gibi meselelerde avantaj sağlıyordu. Ayrıca Birleşik Krallık'ın Euro Bölgesi dışında bulunması, Avrupa Birliği düzeyinde alınan kararlarla yaşanabilecek ekonomik problemlerden görece uzakta kalmasını sağlamaktaydı. Diğer taraftan, nüfusu giderek ihtiyarlayan Birleşik Krallık, halihazırda en çok göçmene ihtiyaç duyan ülkeler arasındaydı. Bundan öte, imparatorluk yıllarından bu yana Birleşik Krallık zaten bir göçmen ülkesiydi. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecinde yaratılan, Brexit'in Birleşik Krallık'a pozitif katkıları olacağı beklentisi zayıf kalmıştı. Ancak buna rağmen, Brexit sonrasında da popülist İngiliz milliyetçiliği güçlenmeye devam etti. Zira popülist

<https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/rivalry-on-the-right-the-ukip-challenge-to-the-conservatives/>, (08.08.2024).

⁸ Okan Can, AB Politikalarının ve Brexit'in İskoç Ayrılıkçılığına Etkisi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi, 2020, s. 91.

İngiliz milliyetçiliğinin yükselişinin temelinde Avrupa şüpheciliğini de kapsayan daha sistemsel bir problem bulunmaktaydı: Neo-liberal dönüşüm.

Tony Blair dönemindeki neo-liberal dönüşümle birlikte sendikaların etkinliğini yitirmeye başlaması; İşçi Partisi'nin işçi sınıfıyla olan bağı koparması, yoksul emekçi kitlenin hak arama kudretini zayıflatırken kamunun daraltılmasıyla birlikte kamu hizmetlerinde yaşanan problemler, orta ve alt tabakanın dezavantajlı duruma düşmesine vesile oldu. Böyle bir ortamda güçlü hak arama araçlarında uzak kalmış yoksul kesimden gelen sosyal tepki, hedef gösterdiklerinde pek de ciddi reaksiyonla karşılaşmayacakları azınlıklara ve göçmenlere yönelmeye başladı.

Özellikle İslam inancındaki göçmen kesim, hedef gösterildiğinde en az zararlı çıkılacak kitleyi oluşturmaktaydı. Bu nedenle yaşanan ırkçı ayaklanmanın Liverpool, Hull, Manchester, Bristol ve Belfast gibi işçi kentlerinde (aynı zamanda Müslümanların yoğun olduğu şehirler) çıkması tesadüf değildi. Göçmen karşıtı sokak gösterileri 2 Ağustos'ta Liverpool'un Southport bölgesinde 17 yaşındaki bir gencin dans okulunda düzenlediği bıçaklı saldırının ardından saldırganın Müslüman olduğunun iddia edilmesiyle başladı. Saldırgan hakkında "Müslüman" olduğuyla ilgili yayımlanan bilgilerin yanlış olduğu ortaya çıkmasına rağmen protestolar engellenemedi. Günlerdir süren protestolara karşı bazı anti-ırkçı gruplar tepki gösterirken polis müdahaleleri de gündeme gelmeye başladı. Sürecin kızışmasında Reform UK'nin lideri Nigel Farage'ın yaptığı sosyal medya paylaşımları etkili olmuştu.⁹ Anlaşılacağı üzere, Avrupa Birliği'nden ayrıldıktan sonra söylem üretme kısırlığına düşen Reform UK, yeni propaganda aracı olarak Müslüman azınlıkları doğrudan hedefe oturtmaya başladı.

Sözün özü, bir devletten çok ekonomik proje (şirket) olan Birleşik Krallık'ta yakın dönemde gelişen milliyetçilik anlayışı da yaşanan ekonomik problemlerin bir tezahürü görünümü çiziyor. Gelir dağılımındaki adaletsizlik artmaya devam ederken kamu hizmetleri yoksul kesimi daha da dezavantajlı hale getirdikçe, siyasi partiler emekçi kitleleri hak almaktan ve haklarını korumaktan çekinmeyecek bir pozisyona getirmek

⁹ "İngiltere hükümetinin 'aşırı sağcı haydutluk' olarak nitelediği eylemlerde 400'e yakın gözaltı", BBC, 03.08.2024, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c2lkkd7ggd4o>, (08.08. 2024)

üzere politikalar üretmedikçe Birleşik Krallık'taki sosyal politik kriz daha da derinleşecek gibi görünüyor...

Kaynakça

Ahmet Karadağ ve Haluk Yaman, “Üç Farklı Milliyetçilik”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt:9, Sayı: 2, 2018,

Higgot, Richard and Virginia Proud. Populist-Nationalism and Foreign Policy, Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart, 2017.

Krishan Kumar, “Empire and English Nationalism”, Nations and Nationalism, Cilt:12, Konu: 1, 2006

Michael Kenny, “The politicisation of Englishness: Towards a Framework for Political Analysis”, Political Studies Review, Cilt:14, Konu: 3, 2016.

Anthony Forster, Euroscepticism in Contemporary British Politics, Routledge, 2002.

Niki Seth-Smith, “UKIP and rise of English nationalism”, Opendemocracy, 17.07.2013, <https://www.opendemocracy.net/en/opendemocracyuk/ukip-and-rise-of-english-nationalism/> , (08.08.2024).

Philip Lynch ve Richard Whitaker, “UKIP is posing important challenges to the Conservatives, but as the Eurosceptic party continues to rise it faces its own”, LSE, 08.05.2014, <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/rivalry-on-the-right-the-ukip-challenge-to-the-conservatives/>, (08.08.2024)

Okan Can, AB Politikalarının ve Brexit'in İskoç Ayrılıkçılığına Etkisi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi, 2020, s. 91.

“İngiltere hükümetinin 'aşırı sağcı haydutluk' olarak nitelediği eylemlerde 400'e yakın gözaltı”, BBC, 03.08.2024, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c2lkkd7ggd4o> , (08.08. 2024)

Okan Can, "Birleşik Krallıkta Göçmen Karşıtı Ayaklanma ve Ötesi: Popülist İngiliz Milliyetçiliğinin Soy Kütüğü" <https://www.fikirtepediya.com/dis-politika/birlesik-krallikta-gocmen-karsiti-ayaklanma-ve-otesi-populist-ingiliz-milliyetciliginin-soy-kutugu/> (Yayın Tarihi: Ağustos 2024).